

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАМІНИ НЕНАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Сьогодні в умовах демократизації та прагнення українського суспільства відповідати європейським стандартам важливого значення набуває дотримання всіх конституційних, галузевих та міжгалузевих принципів судочинства в усіх процесуальних галузях права. Це стосується і цивільного судочинства. Особливої уваги заслуговує питання заміни неналежного відповідача у цивільному судочинстві. З прийняттям нової редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) виникає необхідність розкрити ключові питання, які стосуються даного інституту.

Наразі в юридичній літературі існує достатня кількість наукових розробок щодо тлумачення неналежної сторони, зокрема відповідача. Дослідженню процесуального порядку заміни неналежного відповідача присвячені праці таких вчених як С. Н. Абрамова, С. В. Аносової, С. С. Бичкової, С. В. Васильєва, В. В. Комарова, Г. Л. Осокіної, С. А. Чванкіна, які у різні часи присвячували свої роботи вказаній проблематиці. Попри все цей напрямок є не досить розробленим, тому, у даній роботі саме і буде проаналізовано дискусійні питання щодо заміни неналежного відповідача у цивільному процесі.

Належним відповідачем є особа, щодо якої є відомості про те, що вона дійсно може бути суб'єктом спірних матеріальних правовідносин, тобто є суб'єктом порушеного, оспорюваного чи невизнаного матеріального права позивача. Фактично, це особа, до якої пред'являє свої вимоги позивач і яка має відповідати за висунутими вимогами. Частіше за все, враховуючи принцип диспозитивності, твердження про те, що особа, до якої заявляє свої вимоги позивач, є порушником права останнього, цілком достатньо, щоб вважати таку особу належним відповідачем. Проте, в деяких випадках коло можливих відповідачів безпосередньо визначено законом. Наприклад, аналізуючи положення Закону України «Про авторське право та суміжні права» можна зробити висновок, що належним відповідачем у справі про захист авторського права та (або) суміжних прав є особа, що своїми діями чи бездіяльністю порушила особисті немайнові чи майнові права суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав. При здійсненні видавничої діяльності, видавець, що надав виготовлювачу видавничої продукції оригінал-макет твору для його друку, у разі порушення прав автора твору, є належним відповідачем. Тобто, у таких випадках необхідно

довести факт того, що особа, на яку вказує позивач як на можливого порушника його прав, відповідає вимогам законодавства про належного відповідача у даній справі [1; 2].

Однак не завжди відомо, що залучений до розгляду справи відповідач є саме тією особою, яка має відповідати на висунуті позивачем вимоги. В такому випадку, відповідно до ст. 51 ЦПК України суд за клопотанням позивача, не закриваючи провадження у справі, замінює первісного відповідача належним відповідачем, якщо позов пред'явлено не до тієї особи, яка має відповідати за позовом, або залучає до участі у справі іншу особу як співвідповідача. Визначаючи те, чи відповідач є належним або неналежним, важливе значення має приналежність спірних прав і обов'язків. Належний відповідач повинен бути носієм спірних обов'язків. Неналежний відповідач — особа, щодо якої за матеріалами провадження припущення про те, що вона є суб'єктом спірного правовідношення виключається [3].

Відповідно до п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» позов, пред'явлений до неналежного відповідача не є підставою для відмови у відкритті провадження у справі чи залишення заяви без руху. У разі, якщо норма матеріального права, яка підлягає застосуванню за вимогою позивача, вказує на те, що відповідальність повинна нести інша особа, а не та, до якої пред'явлено позов, і позивач не погоджується на її заміну, суд залучає до участі в справі іншу особу як співвідповідача з власної ініціативи [4].

В контексті прийняття ЦПК України у новій редакції процесуальний порядок заміни неналежного відповідача у цивільному процесі постає у новому світлі. Наразі чітко окреслені строки заміни неналежного відповідача та залучення співвідповідача. Відповідно до ст. 51 ЦПК України суд може замінити неналежного відповідача або залучити до розгляду справи співвідповідача до закінчення підготовчого провадження, а в разі, якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження — до початку першого судового засідання. Якщо ці строки буде пропущено, така заміна можлива лише якщо позивач доведе, що до подання позову у справі він не знав та не міг знати про підставу заміни відповідача чи залучення співвідповідача. При цьому, слід наголосити, що відповідно до ст. 81 ЦПК України така обставина підлягає доказуванню, адже позивач повинен довести ті обставини, на які він посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Такі зміни здаються доцільними, адже це сприяє насамперед своєчасному розгляду і вирішенню цивільних справ відповідно до завдань цивільного судочинства. Зокрема, це виключає необгрунтоване затягування позивачем судового процесу, адже раніше клопотання про заміну неналежного відповідача могло бути подане до винесення

рішення по справі. Проте, доцільно передбачити відповідальність позивача, який подає клопотання про заміну неналежного відповідача після спливу законодавчо встановлених строків. Такі дії позивача у подібній ситуації можна було б розцінювати як зловживання процесуальними правами відповідно до ст. 44 ЦПК України. За таке зловживання позивач мав би нести відповідальність, передбачену законом. У той же час ч. 5 ст. 51 ЦПК України встановлено, що замінений відповідач має право на компенсацію витрат, які він поніс внаслідок необґрунтованих дій відповідача. Дане нововведення оцінюється як позитивне, адже у разі, якщо позивач заявляє про необґрунтоване клопотання про заміну неналежного відповідача, залучений відповідач чи співвідповідач, з використанням даного положення, може захистити свої порушені права [3].

Доцільно було б доповнити ЦПК України положеннями про обставини, при яких можлива заміна неналежного відповідача, а також вказати, що позивач повинен довести вмотивованість свого клопотання про заміну неналежного відповідача чи залучення до розгляду справи співвідповідача. Це дозволить забезпечити рівність як позивача так і відповідача у цивільному судочинстві та уникнути ситуації, коли невинна особа повинна відповідати за вимогами, які її не стосуються.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 [Текст] / За ред. В.І. Тертишнікова – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. – 576 с.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40. – Ст. 492.
4. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного суду України № 2 від 12.06.2009 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 8. – Стр. 3.

Ключові слова: неналежний відповідач, процесуальний порядок, строки, зміни, суд.

Науковий керівник: асистент Полюк Ю. І.